

A helynevek rendszerének nyelvi leírásához*

1. Tudományos pályám több csomópontja kapcsolódik Sebestyén Árpád professzor úrhoz. E fordulópontok számomra mindig egy-egy összegző munka elkészítésének feladatát jelentették. Mindegyik dolgozat a helynevekkel foglalkozott, s a sokféle lehetséges közelítésmód közül folytonosan előtérbe került a nyelv rendszerszerűségének megnyilvánulása a helynevek körében. E rendszer(szer)teretemet — melyet Sebestyén Árpád mindig megerősített, elmélyített bennem — szakdolgozatomban két Pápa környéki település (Tapolcafő és Pápakovácsi) élő és történeti névanyagának elemzésével igyekeztem bizonyítani. Következő munkámban a témát doktori disszertációként folytatva a település mint a helynévadás és a helynévhasználat alapegysége általánosabb összefüggésben került figyelmem középpontjába. Kandidátusi értekezésemben (amely *Helynevek nyelvi elemzése*. Debrecen, 1993. címmel jelent meg) egy olyan elemzési módot igyekeztem kialakítani, amely — szándékaim szerint — a magyar helynevek szinkrón rendszerének és történetének bemutatásához nyújthat általános keretet.

S hogy miért a saját pályámról beszélek, amikor Sebestyén professzor urat köszöntöm e jeles alkalommal? Azért, mert a fenti munkáimmal neki is sok feladatot adtam: szakdolgozatomat hozzá nyújtottam be, egyetemi doktori értekezésem elkészítésének két ösztöndíjas évében témavezetőm volt, kandidátusi disszertációm megszületését pedig aspiránsvezetőmként követhette nyomon. Úgy érzem, illő, hogy most, az ő pályájának egy kitüntetett napján olyan dolgozattal köszöntsem, amely a fenti sorba szervesen beleillik. Születésnapj üdvözlő írásomban a magyar helynevek rendszerszerűségének azokat az általános jegyeit igyekszem a továbbiakban megmutatni, amelyek nemcsak rájuk jellemzőek, hanem bármely más nyelv helyneveire is igaznak bizonyulhatnak.

2. A *Helynevek nyelvi elemzése* (a továbbiakban: HnNyEl.) c. munkámban olyan elemzési keretet dolgoztam ki, amelyet az áttekintő-összehasonlító névrendszertani leírásokra a legalkalmasabbnak találtam, és találok alapjában ma is. Igaz, már akkor is megjegyeztem, hogy a leírási eljárás sok részlete további ku-

* A tanulmány az OTKA (T 0237000) és az MKM K+F (1194/1997) pályázat támogatásával folyó kutatási program keretében készült.

tatásokkal lesz csak finomítható, s alkalmazhatóságát konkrét névrendszerekkel történő szembesítése során lehet igazán megítélni. Az elmúlt években — főleg saját tanítványaim, de mások is — sok ilyen részterületet vizsgáltak meg, s a módszert eredményesen alkalmazták tanulmányokban, konferenciákon tartott előadásokban, szakdolgozatokban, sikeres diákköri és egyetemi záródolgozatokban, lassan készre formálódó doktori értekezésekben, sőt önálló könyvekben is. Nemcsak e munkák, hanem mások érintőleges megjegyzései, kapcsolódásai is azt bizonyították, hogy az elemzési modell elméleti alapjai helytállóak, s a részvizsgálatok eredményei jól beépíthetőnek mutatkoznak.

Ezúttal mégsem erről kívánok szólni, hanem ellentétes irányba szeretnék eltávolodni a leírási modelltől: nem a részletek felé, hanem az általános vonások megragadásának irányába. E szemléletnek többféle haszna is lehet. Megmutathatja a magyar helynevek más nyelvek helyneveivel rokon vonásait, vagy úgy is fogalmazhatnánk: a magyar helynevek specifikus jegyei közül kiemelheti az általános vonásokat. E távolságtartó közelítéssel a rendszer egészének, fő tömbjeinek kapcsolatrendszerét is biztosabb kézzel, így feltehetően eredményesebben tudjuk kezelni. De segítséget adhat a modellnek a gyakorlati név(rendszer)teni elemzésben való alkalmazásához is: csakis a részletek felől közelítve ugyanis azok bonyolultsága gyakran elfedi előlünk a fő összefüggéseket, tendenciákat.

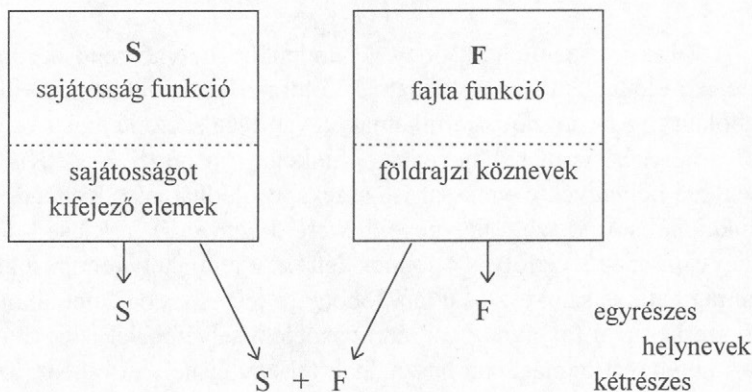
3. Helyek megjelölésére véletlenszerűen létrehozott hangsorokat soha sem használunk, hiszen ahogy Sebestyén Árpád fogalmazott egy konferencia-előadásában: „Elméletileg elképzelhető volna ugyan, hogy e célra merőben új jelet kövacsoljunk, de ez a gyakorlatban értelmetlen memóriaterhelés lenne.” (Nytud-Ért. 70. sz. 305). A helynevek alapjául mindig a nyelv meglévő szókészlete és morfémaállománya szolgál, ráadásul a névadás aktusában mindig megfigyelhető valamiféle szemantikai tudatosság, azaz végső soron minden helynév motivált valamilyen formában. Ez azt is jelenti természetesen, hogy a létrejött helynevek nemcsak morfológiai-szintaktikai, hanem szemantikai tekintetben is leírhatók. A szemantikai leírás pedig éppen akkor lehet a legsikeresebb, ha a jelentéstani kategóriákat a nevekben található szerkezeti elemekhez rendeljük hozzá.

Bármely nyelv helyneveinek többsége olyan név, hogy benne a jelölt helyek valamiféle jellegzetessége fejeződik ki. A helynevekben megtalálható nyelvi elemek felől nézve azt látjuk, hogy ezek egyrészt lehetnek olyanok, amelyek kifejezik azt a helyfajtát, amelybe a névvel megjelölt egyedi hely besorolható. Ezt a szemantikai szerepet — másként fogalmazva: név(rész)funkciót — *f a j t a - j e l ö l ő* szerepnek nevezhetjük (jelölésére az F szimbólumot használom). Erre a szemantikai szerepre a dolog természetéből adódóan kizárólag főnevek, mégpedig helyet, helyfajtát jelölő szók alkalmasak. Ezeket szokás földrajzi köznévek nevezni (példáimat többnyire Sebestyén Árpád szülőfalujának, Gacsálynak a helynévanyagából vettem: *Gacsályi/erdő*, *Gólya/lapos*, *Kis/domb*).

A névben meglévő nyelvi elemek másrészt kifejezhetik azt, hogy az adott helynek milyen sajátosságai vannak (azaz milyen tulajdonságjegyekkel jellemezhető, miféle külső viszonyrendszerei vannak stb.). Ezt a szerepet a *sajátosság* kifejező funkciónak nevezhetjük (a továbbiakban S szimbólummal jelölöm). Ezt a szemantikai tartalmat nagyon sokféle nyelvi elem: szó, szószereket kifejezheti (*Hosszú/erdő, Füzes/szer, Borsó/sor, Horgasfai/kút*), korlátozást e téren elvi szempontból nem igen tudunk megállapítani.

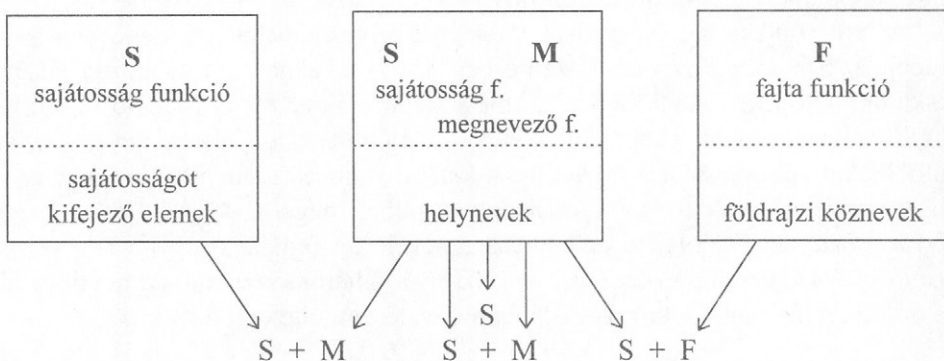
Meg kell ugyanakkor azt is jegyezni, hogy az S és az F funkcióban előforduló nyelvi elemeket nagyon nehéz elhatárolni egymástól. Ez leginkább a földrajzi köznevek körének megvonási nehézségét jelenti, hiszen a helyfajta kifejező szavak is a helyeknek valamiféle „sajátosságait” foglalják össze jelentésükben, s e jelentés több-kevesebb specifikus tulajdonságjegyet is tartalmaz. Itt azonban nincs módunk e jelentésmező definitív jegyeinek további boncolására.

A fenti funkciókat és az őket kifejező nyelvi elemeknek a nevekben való megjelenését vizsgálva első közelítésben a helyneveknek két csoportja látszik elkülöníthetőnek: vannak olyanok, amelyekben csak az egyik funkció fejeződik ki, és olyanok, amelyekben mindkettő. Az előbbieket egyrészes neveknek, az utóbbiakat kétrészeseknek nevezem. A kétrészes nevek szemantikai (funkcionális) szerkezete csak S + F formában valósulhat meg (*Kis/erdő, Horgos/erge, Gyüre/foka*), így valójában az egyrészes nevek két fajtájával együtt (S: *Árkos, Hollós, Körtélyes*; F: *Mocsolya, Sár* 'vízfolyás') három szemantikai névtípus áll előttünk. A fent mondottakat az alábbi ábrával szemléltethetjük:

4. E modell jól reprezentálhatja egyfajta „ősi”-nek, „primér”-nek tekintett helynévrendszer elemeinek születését és felépítését, de nem alkalmazható az olyan névrendszerek jellemzésére, amelyek már eleve rendelkeznek helynevekkel. Az ilyen névrendszerekben ugyanis maguk a helynevek is részt vesznek a névalkotási folyamatban. Úgy tűnik tehát, hogy csupán névtelenség esetén alkalmazható modellt alkottunk a fenti leírással. Ilyen névtelenségről azonban egyet-

len nyelv egyetlen korszakában sem beszélhetünk. A helynév mint nyelvi kategória — lévén nyelvi univerzálé — minden nyelvet minden nyelvtörténetileg megragadható állapotában jellemez. Így tehát modellünk csonka maradna, ha nem egészítenénk ki maguknak a helyneveknek a kategóriájával, amelyeknek a névben betöltött szemantikai szerepe szerint kettős funkciójuk lehet. Gyakran előfordul, hogy a helynév egy másik névben valamilyen sajátosságot (többnyire lokális természetű jegyet) fejez ki (*Csengeri/út*, *Horgoserge/hát*). Másrészt a *Kis/kengyeles* típusú nevek szemantikai szerkezete 'a Kengyeles nevű hely kisebbik része' azt mutatja, hogy új funkció bevezetésére van szükségünk: az ilyen szemantikai szerepet *m e g n e v e z ő* funkciónak mondhatjuk (ezt M szimbólummal jelölöm). A „névadási alap” ilyen bővülését az alábbi ábrával szemléltethetjük:

Az ábra jól szemlélteti, hogy a mindenkori helynévrendszer tagjai S funkciót kifejező előtagként kapcsolódhatnak földrajzi köznevekhez (S + F: *Hosszúerdei/kabolaút*), vagy hozzájuk járulhatnak ugyanilyen szerepű más nyelvi elemek, s ekkor a helynév az új helynévben M funkciót tölt be (S + M: *Kis/hosszúerdő*). A meglévő helynevek egymással is összekapcsolódhatnak: ilyen esetekben is S + M funkcionális szerkezetű helynevek (*Ricsei/nagyvájás*: 'a Ricse felőli határon levő Nagyvájás nevű vízfolyás') jönnek létre. A fenti helynévtípusokba a helynevek szintagmatikus szerkesztés útján, többnyire jelzős szerkezetet alkotva kerülnek be, s e szerkesztési folyamat gyakran képzőelem felvételével is együtt jár. Ha egy létező helynevet önmagában használnak fel egy új hely nevéként, az csakis S funkciót tölthet be e névalkotási mód eredményeként, függetlenül attól, hogy milyen volt a név eredeti funkcionális szerkezete: *Sárospatak*, *Iharkút* stb. településnevek. (A kérdésről részletesebben I. TÓTH VALÉRIA tanulmányát e kötetben.)

A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy a helynevek (nem csupán a magyar neveknek, hanem bizonyos megszorításokkal más nyelvek helyneveinek is) szemantikai szerkezetét az alábbi modellek fejezik ki. Az egyrészese nevek S vagy F tartalmúak lehetnek, a kétrészese pedig S + F vagy S + M funkcionális szerke-

zettel írhatók le. A fentiek egy további egyrészes névtípussal egészítendő ki: léteznek olyan nevek is — például bármely nyelv jövevénynevei —, amelyek M funkciót töltenek be (*Szamos, Szepszes*). E szerkezeti típusokat az alábbi ábra szemlélteti:

M		
S	S + F	F
S + M		

A névtípusok vizuális elrendezésével azt is érzékeltetni szeretném, hogy a helynévrendszer magvát — többféle, itt nem részletezendő megfontolás alapján — az S + F típusú nevek adják. Látjuk tehát, hogy a helynevek egy- vagy kétrészesek lehetnek, más szerkezeti típusuk nem létezik. Ha elfogadjuk azt a feltevést, hogy a helynév szó, márpedig szintaktikai értelemben (is) feltétlenül az (vö. É. KISS–KIEFER–SIPTÁR, Új magyar nyelvtan. Bp., 1998. 188–9), akkor azt mondhatjuk, hogy a helynevek szerkezete megfelel a közszók alakszerkezeti rendszerének abban a tekintetben, hogy az összetett nevek csakis bináris szerkezetűek lehetnek, még akkor is, ha összetevőik is összetettek.

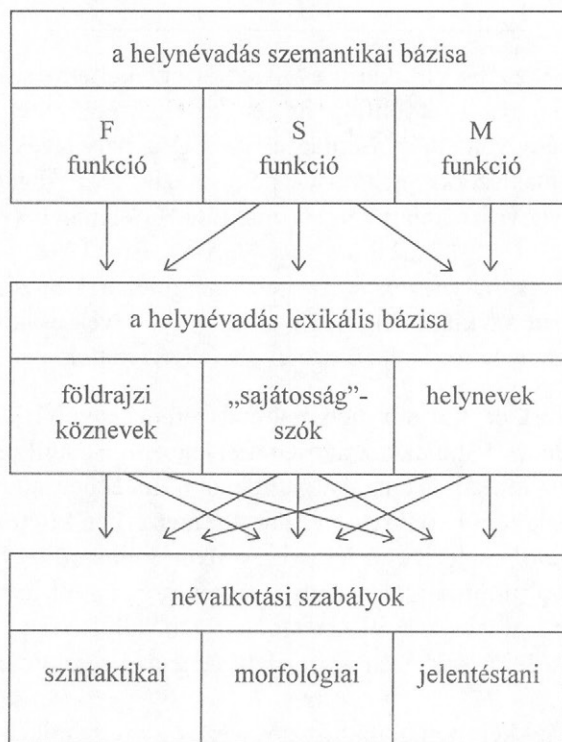
5. Egy adott terület, kor stb. helynévrendszerének nyelvi jellemzését a fent mondottak alapján az alábbiak szerint lehet elvégezni. Be kell mutatnunk azokat a funkciókat, szemantikai tartalmakat, amelyek a nevekben általában kifejeződhetnek, illetve ezek közül konkrétan az adott rendszerben kifejeződnek. Ez első sorban az S funkció részletezését jelenti, és olyan szemantikai kategóriák felsorolását tartalmazza, mint például az alak, méret, kor, az ott lévő növényzet stb. Másrészt pedig az elnevezett, ill. az elnevezhető helyek fajtáinak felsorolását kell megadnunk a leírásnak ezen a szintjén. (Ezekről részletesen lásd HnNyEl. 45–6 és 36–7.)

Ezt követően azt kell bemutatnunk, hogy ezek a szemantikai tartalmak, funkciók milyen nyelvi elemek révén fejeződnek ki. Itt — mint már láttuk — három szócsoporthoz szükséges részleteznünk: fel kell sorolnunk a földrajzi köznevek állományát (pontos jelentésükkel), a sajátosság kifejezésére használt szavakat és szerkezeteket kell bemutatnunk, és végül a vizsgált terület adott pillanatban meglévő helynévanyagát is figyelembe kell vennünk, mint a szókinccs olyan részét, amely szerepet játszik a további nevek létrehozásában.

Ha az egyes névtípusokat, illetőleg magukat a neveket, másrészt az egyes névkeletkezési folyamatokat kívánjuk ezek alapján leírni, az alábbiakat mondhatjuk. Vannak olyan helynevek az adott rendszerben (pl. egy településen, egy

tájegységen, a magyar nyelvterületen stb.) amelyekben az a szemantikai tartalom fejeződik ki, hogy (például) az adott helyen valamilyen jellegzetes növény(zet) található. Ez a tartalom az alábbi lexémákkal fejezhető ki: *alma, bükk, dió* stb. Mindez a következő nevekben jelenik meg: *Bükk, Bükkösd, Bükkpatak, Bükkös-domb* stb.

A rövid névlistából is kitűnik, hogy a nevek szerkezeti és keletkezéstörténeti leírásának szükséges, de nem elégséges feltétele a bennük kifejeződő szemantikai tartalom leírása, illetőleg e jelentéstartalomhoz az azt kifejező szavak hozzárendelése. N é v a l k o t á s i s z a b á l y o k k a l i s k i k e l l e g é s z í t e n ű n k m o d e l l ű n k e t. Ezt az alábbi ábrával szemléltetjük:

A helynevekben kifejeződő szemantikai tartalmak, kategóriák összességét a helynévadás s z e m a n t i k a i b á z i s á n a k nevezhetjük, amelyet a fajta, a sajátosság, ill. a megnevezés kifejezésének három fő jelentéscsoportjában írhatunk le részletesen. A helynevekben megjelenő lexikális elemek összességét a helynévadás (a helynevek) l e x i k á l i s b á z i s á n a k nevezzük. Ez szintén három nagy szócsoporthot jelent: a földrajzi köznevek bizonyos tekintetben egy-nemű, de nehezen körülhatárolható körét, a „sajátosság”-szók megnevezéssel illetett igen sokféle természetű (szófajú, szerkezetű) nyelvi elemet, valamint

magukat a névrendszer továbbépítésében részt vevő, más nevek alapjává váló helyneveket. A szemantikai bázis kategóriáinak megfelelnek bizonyos elemek a lexikális bázisban, de — mint a nyilak is jelzik — ez a kapcsolódás az S funkció esetében több lehetőséget is tartalmaz: a *Tóhát* 'egy tó mellett levő magasabb terület' névben például az előtagban található földrajzi köznévsajátosságot (lokális jegyet) jelöl. Azt pedig már a fentiekben láttuk, hogy S funkciót helynevek is kifejezhetnek.

A névalkotási szabályokat itt nem részletezem (már idézett munkámban ezeket tüzetesen bemutattam: 70–120), csupán a legfontosabb kategóriákat említem meg. A jelentéstani szabályok közül a három leggyakoribb a metonimikus és a metaforikus névalkotás, valamint a jelentéshasadás. A morfológiai névalkotás leggyakrabban névképzést jelent, de jöhetnek létre helynevek névszójelek és -ragok felhasználásával is. A szintaktikai szerkesztési szabályok révén többnyire jelzős, ritkábban határozós szerkezetek jönnek létre, amelyek morfológiai eszközökkel is kifejeződhetnek (jelöltek), de lehetnek anélküliek is (jelöletlenek).

A névalkotási szabályok egyes típusaihoz vezető nyilak azt mutatják, hogy a lexikális bázis valamennyi szócsoportjának elemei elvileg bármely névalkotási folyamatban részt vehetnek. Ezek részletezésére azonban itt nem tudunk kitérni.

A névalkotási szabályokat is figyelembe véve még differenciáltabban láthatjuk a helynevek szerkezeti felépítését. Kérdésként vetődhet fel például, hogy a képzéssel alakult nevek egy- vagy kétrészesnek tekinthetők-e inkább. A probléma felvetésén túl itt csak annyit jegyzek meg erről, hogy mindkét felfogás mellett (és persze ellene is) nyomós érvek szólhatnak. A nevek finomabb szerkezeti leírásában azt is figyelembe kell vennünk, hogy a szintagmatikus szerkesztés során használtunk-e toldalék-morfémákat (képzőket, jeleket, ragokat). Tekintettel kell lennünk arra is, hogy a meglévő helynevek szerkezetét a névalkotási szabályok megváltoztathatják. A fenti kérdések részletező megválaszolására természetesen az elméleti keretben kell sort keríteni, de a továbblépés érdekében itt erre sem térhetünk ki.

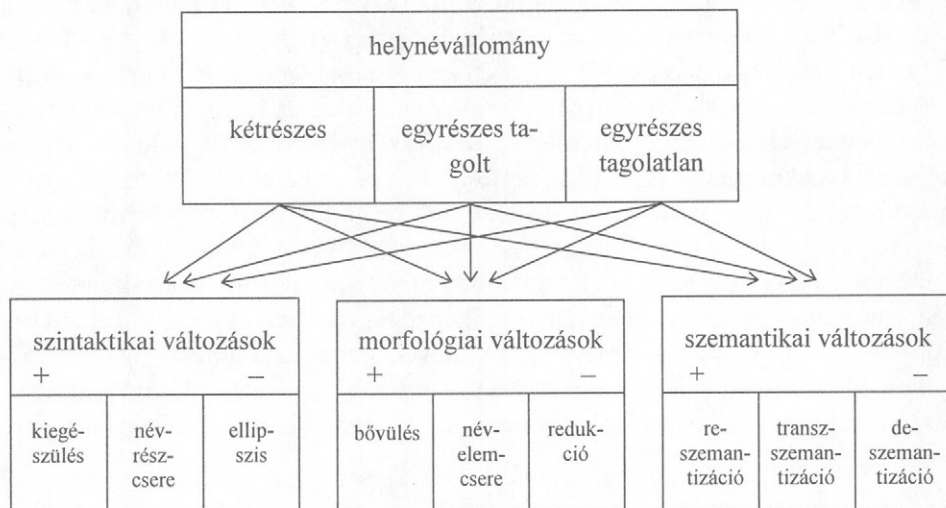
6. A helynevek nyelvi szerkezetének leírásában arra is tekintettel kell lennünk, hogy minden név — más nyelvi jelekhez hasonlóan — az alakját, jelentését érintő változásokon is átmehet. E folyamatokat nem mindig könnyű elválasztani azoktól az eljárásoktól, amelyek révén a helynevek — mint láttuk — az új helynevek alkotásában is részt vesznek. A különbség legkézenfekvőbben a névalkotási szabály fogalmának pontosabb definiálásával ragadható meg.

Helynévalkotási szabályoknak azokat a nyelvi eszközöket nevezzük, amelyekkel a nyelvhasználók a helynévadás szemantikai és lexikális bázisára támaszkodva addig külön névvel meg nem jelölt helyek megnevezésére tulajdonneveket hoznak létre. Névalkotáskor tehát valamely denotatív jelentéshez a nyelv meglévő eleme vagy a meglévő elemekből létrehozott jelsor rendelődik

hozzá. A helynevek változásának szabályai ezzel szemben a denotatív jelentést változatlanul hagyják, működésük a helynevek alaki szerkezetét és/vagy jelentésének más rétegét érintik. (Meg kell jegyeznünk, hogy a fenti definitív elhatárolás — kétségtelen előnye mellett — több nehezen kezelhető problémát is fölvet.)

A változási szabályok leírásában célszerű a mindenkori helynevek szerkezeti típusaiból kiindulnunk. Korábban igazoltuk, hogy a helynevek szerkezeti tekintetben egy- és kétrészesek lehetnek. Az egyrészes nevek — éppúgy, mint a kétrészesek névrészei — a szinkroniában lehetnek morfológiailag szerkesztettek vagy szerkesztetlenek, más terminussal: tagoltak vagy tagolatlanok.

A változási szabályoknak három fő típusa különíthető el. Vannak olyanok, amelyek a név szintaktikai szerkezetét (a névrészeket) érintik, mások a morfológiai szerkezetben (úgy is mondhatjuk: a névelemek szintjén) okoznak módosulást. Bizonyos változások pedig a szemantikai szerkezet módosulásai révén befolyásolják az alakszerkezetet. Ezeket az alábbi ábrával szemléltethetjük.

A szintaktikai és a morfológiai változási szabályokat jelképező dobozokban feltüntetett + jel azt szimbolizálja, hogy az adott szinten a név a változás során a névterjedelem tekintetében növekszik: a kiegészülés újabb névrésszel való gyarapodást jelent, a bővülés pedig újabb névelemet iktat a név(rész)be. Az ellipszis és a redukció ezekkel ellentétes irányú változást jelent. A név alkotóelemei helyére mások is léphetnek: a névrészcsere és a névelemcsere jelöli a megfelelő nyelvi szinten e folyamatokat.¹ A változási szabályok fenti típusai azonban ön-

¹ Az egyes jelenségekre példákat nem említek, mivel történeti adatok bemutatására itt nincs lehetőségem. Ennek hiánya pedig — lévén szó nyelvi változásokról — félreértéseket okozhatna.

magukban is összetett jelenségek, többféle változási folyamatot takarnak. Az egyes változások sokféleségére utalnak az ábrán látható nyilak is, amelyek azt mutatják, hogy bármelyik névtípus bármely változási főtípusban alá lehet vetve a változásoknak. Természetesen korlátozások itt is vannak, hiszen elvileg elképzelhetetlen például, hogy az egyrészes tagolatlan neveket az ellipszis vagy a redukció érintse. Másrészt az is érthető, hogy például a névrésznyi terjedelmű kiegészülés másként érinti az egy- és a kétrészes neveket: az előbbieket kétrészesé válnak ennek eredményeként, a kétrészesek viszont továbbra is ugyanilyenek maradnak, de belső szerkezetük megváltozik a kiegészülés során.

Nehezebb értelmezni a helynevek szemantikai szerkezetének változásait. Különböző okoknál fogva (pl. a nyelv közszókincsének módosulásai, hangváltozások stb. miatt) a nevek szemantikai szerkezete elhomályosulhat. Ez érintheti a szemantikai-szintaktikai szerkezet változását (ilyenkor a morfológiai szerkezet azonosíthatósága akár meg is maradhat), de kiterjedhet ez utóbbi szintre is. (E szintek kapcsolatát a szemantikai változások terén egy korábbi munkámban részletesen bemutattam MNYTK. 207. sz. 113–23.) Az ilyen változásokat az általam alkotott deetimologizáció terminussal jelöltem, az ellentétes irányú folyamatokat pedig a szakirodalomban általános (de nem mindenkitől azonos értelemben használt) népetimológia műszóval. Ezeknél megelőlegebbnek tartom azonban a jelenség lényegére közvetlenebbül utaló deszemantizáció és reszemantizáció terminusok használatát. Ezekkel olyan folyamatokat jelölök, amelyek során a helynév szemantikai szerkezetének tagoltságában történik pozitív vagy negatív irányú változás. A transzszemantizáció során pedig a nevek, névrészek szemantikai azonosíthatóságában történik módosulás. Meg kell jegyezni, hogy a nevek nyelvileg talán legösszetettebb változási jelenségeit a leírási modellnek ebben a részében, a szemantikai szerkezet változásának terén tapasztaljuk. Ennek tüzetes bemutatása szintén a névelméleti leírás felada kell, hogy legyen.

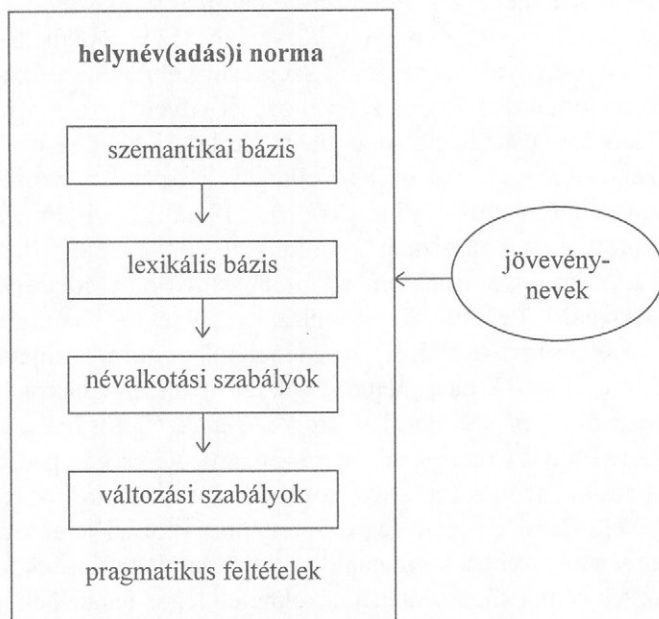
A változási szabályok működésének eredményeképpen a 4. pontban bemutatott szemantikai szerkezeti névtípusok is továbbiakkal egészíthetők ki.

7. A fentiekben azokat a tényezőket igyekeztem áttekinteni, amelyek a helynevek mint nyelvi jelek megjelenési formáját, jellegét meghatározóan befolyásolják. E tényezők összességét a nyelv h e l y n é v i n o r m á j á n a k — más aspektusból: helynéva d á s i n o r m á j á n a k — nevezhetjük.

E normának az egyes nyelvekhez specifikusan legkevésbé köthető része a helynevek szemantikai bázisa, amelynek általános természetét nemcsak „nyelvek feletti”, hanem bizonyos értelemben „időn kívüli” jellege is mutatja: a változások e bázist csak nagyon lassan érintik. A nevek lexikális bázisában is sok hasonlóság van a különböző nyelvek között, de ez — a dolog természetéből adódóan — természetesen mégis nyelvspecifikus jelenség. A névalkotási szabályok nemcsak az egyes nyelvekben lehetnek nagyon erősen különbözőek, de a

nyelvek területi változatai, időbeli rétegei is nagy eltéréseket mutathatnak e téren. Ugyanez vonatkozik a nevek változásának szabályaira is. Azokat a pragmatikus feltételeket, amelyek lényegesen meghatározzák a nevek keletkezését és életét, szintén a helynévadási norma részének kell tekintenünk. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a helynevek körét állandóan (de persze nem egyenletes ütemben) bővítik más nyelvektől átvett helynevek is, amelyek a névrendszerbe beépülve a helynévi norma alakítójává válnak.

A helynévi norma összetevőit és ezek egymáshoz való viszonyát az alábbi ábra szemlélteti:

A norma összetevői alapján az egyes neveket elemezve megállapítható nyelvi típusuk, s így a helynevek különböző típusokba sorolhatók. E típusok más-más módon jellemzik az egyes helynévfajtákat (a településneveket, vízneveket stb.), nem azonos módon jelennek meg az egyes névközösségek névrendszereiben, a különböző korok névállományában, és különböző mértékben egyezők, illetve eltérők az egymással érintkező vagy kapcsolatban nem lévő nyelvek helynév-szisztémáiban. Ebből következően bármilyen helynévállomány mint rendszer egy másik névállománnyal csakis a helynév(adás)i normájának leírása révén válik összemérhetővé.

HOFFMANN ISTVÁN